

“SOYKIRIMI İNKÂR YASA TASARISI”NIN FRANSIZ BASININDA SUNUMUNUN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ : LE MONDE VE LE FIGARO GAZETELERİ**

Canay UMUNÇ*

Atıf/©: Umunç, Canay, (2014). “Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı’nın Fransız Basınında Sunumunun Eleştirel Söylem Analizi: Le Monde ve Le Figaro Gazeteleri”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 2, ss. 491-511.

Özet: Siyasal erk, ideolojik hegemonyasını inşa için en temel araç olarak medyayı kullanır. Çünkü egemen söylemin öngördüğü ideolojiyi dikte ve empoze ettirecek en uygun ortamları medya sunar. Bu boyutuyla; gündem belirlemeden, gündem değiştirmeye, algı yönetiminden propagandaya kadar kitlelerin yönlendirilmesindeki etkin gücü onu vazgeçilmez kılar. Bu etkileşime dayalı olarak, güç ve iktidar, egemenliğini çoğu kez medya üzerinde politik söylem yoluyla inşa eder. İşte bu noktada eleştirel bir yöntem olarak ortaya çıkan eleştirel söylem analizi söylemin dayandığı bağlamsal ve algısal durumu öne çıkararak söylemi inceleme altına alır. Bu çalışmada, Fransız basınının iki seçkin gazetesi Le Monde ve Le Figaro’da “Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı” ile ilgili haberler üzerinden egemen söylemlerin haber dili içerisinde nasıl yapılandığı ve özerk ideolojilerin nasıl siyasallaştırıldığı incelenmiştir. Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi yöntemi esas alınarak; haberi olduran sosyal aktörler, olgular, olaylar ve süreçlerin ne tür göstergelerle tanımlandığı, söylemlerde ne tür argümanların kullanıldığı ve söylem kapsamında adlandırma, ima ve atıfların hangi perspektiflere dayandırılarak kurgulandığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ermeni Soykırımı, Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı, Kültürlerarası İletişim, Basın, Eleştirel Söylem

Makale Geliş Tarihi: 03.11.2014/ Makale Kabul Tarihi: 04. 12. 2014

*Akd. Uzman, Hitit Üniversitesi Meslek Yüksekokulu öğretim elemanı, e-posta: canayumunc@hitit.edu.tr

** Bu makale, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanan « Fransa’da Türkiye Karşıtı Basın Söylemi: Sözde Ermeni Soykırımı Sunumunun Eleştirel Söylem Analizi” isimli yayımlanmamış doktora tezinden üretilmiştir.

Critical Discourse Analysis of “Genocide Denial Bill” Presentation in French Press: Le Monde and Le Figaro Press

Citation / ©: Umunç, Canay, (2014).”Critical Discourse Analysis of “Genocide Denial Bill” Presentation In French Press: Le Monde and Le Figaro Press”, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 7, Issue 2, pp. 491-511.

Abstract: Political powers use the media as the main tool for constructing its own ideological hegemony. Because media provides an optimal environment to dictate and impose ideologies prescribed by the dominant discourse. In this way, the active power in control of the masses make it indispensable for agenda setting, to change the agenda, from the perception of management to propaganda. Based on this interaction, power and authority often build its sovereignty through political discourse using media. At this point, critical discourse analysis emerges as a critical method Masnavis examines the discourse by emphasizing on contextual and perceptual status. Indeed, it has been examined in this study, how autonomous ideologies were politicized and how dominant discourse is structured in news language on the news related to “Genocide Denial Bill” in two prominent French newspapers: Le Monde and Le Figaro Press. It was demonstrated, social actors that make up the news; facts, events and what kind of indicators are used to define the processes, which arguments are used in discourse and how innuendo and references are fictionalized leaning on which perspective in the context of discourse based on Critical Discourse Analysis method of Van Dijk.

Keywords: Genocide Armenian, Genocide Denial Bill, Intercultural communication, Press, Critical Discourse

I.GİRİŞ

1.Dünya savaşı sırasında gerçekleşen ve 1915 olayları olarak bilinen Ermeni Soykırımı meselesi günümüze kadar Türkiye ile Ermenistan arasında süregelen ve ikili diplomatik krizlere sebep olan bir meseledir. Bu mesele, özellikle AB üyeliği sürecinde, Türkiye'nin önüne giderek daha fazla çıkmaktadır. AB kurumlarında Ermeni meselesi ile ilgili alınan kararlar ve hazırlanan raporlar AB'nin ve önde gelen AB üyesi ülkelerin 'Ermeni sorunu'na yaklaşım biçimini ortaya koymaktır. Ermeni Diasporası Amerika ve Avrupa ülkelerinde soykırım tezini özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla, yoğun ve etkili bir propaganda ve algı yönetimi ile savunmaktadır. Ermeni Diasporasının en etkili olduğu ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Fransa'daki Ermeni nüfusu Fransa'nın politikası için etkilidir. Özellikle seçim zamanlarında Ermeni kökenli Fransız-

ların oylarına yönelik çalışmalar ivme kazanmaktadır. 22 Aralık 2011 yılında çıkarılan “Soykırımların İnkârı Yasa Tasarısı” geçmişte soykırım olarak kabul edilen tüm soykırımların inkârını cezalandırmayı öngören bir yasa tasarısıdır fakat bu tasarıyla özellikle Ermeni Soykırımının İnkârının önlenmesini amaçlamaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri Ermenistan’la dini ve ideolojik bir bağ kuran Fransa, 1915 olayları ile ilgili olarak taraf olduğunu gizlememektedir. Fransa ırksal ve etniksel yaklaşımla Türkiye’yi 1915 olayları ile ilgili olarak ötekileştirmektedir. Fransız medyası da kullandığı söylemle ırksal ve etniksel yeniden üretim ve yasalaştırmada etkin bir rol oynamaktadır. Eleştirel söylem analizcileri bunun gibi, kitle iletişim araçları, edebiyat ve filmlerdeki ırkçı ve etnikçi temsillere odaklanır. Elit söylemlerin diğer şekilleri arasında tarihçiler, felsefeciler, askerler, tüccarlar, araştırmacılar, Avrupalı yolcuların söylemlerinde “öteki” imajlarının eski egemen temsilleri sürmektedir. Yabancı farklılıklar arasındaki vurgular değişirken ve diğer taraftan üstünlük yanlısı ayrıklıklar, ötekileri entelektüel, ahlaki ve biyolojik aşağılamayla vurgularken, diğer taraftan böyle söylemler aynı zamanda kamuoyunu etkilemektedir ve genel olarak sosyal temsillerin paylaşılmasına yol açmaktadır (Van Dijk, 2013: 1-10). Bu, kitle iletişim araçları ve filmin çağdaş söylemlerindeki baskın temsil kalıplarında görülen öteki hakkında olumsuz imajları kısmen de açıklayabilen sosyo kültürel geleneğin devam etmesidir.

Tarihin çok eski zamanlarından bugüne kadar medya ile siyaset arasındaki ilişki sürekli tartışılan bir olgudur. Gerek medya oluşturduğu gündemle siyaseti etkileyebilmekte, gerekse siyaset medyanın gündemini belirleyebilmekte ve olayların ele alınmış biçimlerine kadar medyayı yönlendirebilmektedir. Medya çoğunlukla egemen iktidar ve sermaye sahiplerinin görüşleri ve ideolojisine uygun olarak haberleri kurgulamaktadır. Bir başka deyişle, haber metinleri gerçek olmayıp, ideolojik süzgeçten geçirilerek oluşturulmuş kurmaca metinlerdir. Dolayısıyla, böyle bir etkileşim ortamında insanların gerçek ve güvenilir bilgiye ulaşmaları güçleşmiştir. Medyanın olayları izlemek, yorumlamak ve bireyleri sosyalleştirmek gibi temel işlevleri vardır (Lasswell,1971). Medyanın en önemli işlevlerinden biri ise, toplumsal iktidar ve çıkar ilişkilerinin sürdürülmesidir. Medya kendisini finanse eden ve denetleyen güçlü çıkar gruplarına hizmet eder ve onların lehine propaganda yapar. Bu çıkar grubunun temsilcilerinin öne çıkarmak istedikleri önemli gündemleri ve ilkeleri vardır ve medya politikasının şekillendirilmesi ve dayatılması açısından oldukça elverişli bir konuma sahiptirler. Normal olarak bu kaba bir şekilde yapılmaz. Aynı doğrultuda düşünen personellerin seçilmesi, editörlerin ve gazetecilerin kurum politikasıyla öncelikleri ve haber değeri kriterlerini içselleştirmesiyle olur (Chomsky, Herman,1985).

Özyiğit (2008), toplumsal iktidarı kısaca “bir grubun ya da üyelerinin bir başka grubun ya da üyelerinin üzerindeki denetimi olarak tanımlamaktadır. Toplumsal iktidar, gruplar, sınıflar ve toplumun mensubu kişiler arasındaki ilişkinin bir özelliğidir ve bunlar arasındaki etkileşimde kendini gösterir. Toplumsal iktidarın uygulanmasında ve belirli kimseler lehine işleyen toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesinde ise ideoloji önemli bir işlev görmektedir (Akıner, 2013: 270). Eleştirel söylemin önemli bir kaygısını oluşturan metinlerin nedensel etkilerinden biri ideolojik etkilerdir. İdeoloji, güç, tahakküm ve sömürü şeklinde sosyal ilişkilerin değişmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunulan türler dünyasının simgeleridir. Van Dijk, ideolojinin önemli işlevlerinden birinin bir grubun çıkarlarını teşvik ve koordine etmek olduğunu belirtmektedir ve aynı zamanda egemen grupların da direniş için ideolojiye ihtiyaçları olduğunu söylemektedir. Van Dijk’a göre, “Birçok ideolojinin, grup çatışmalarını yönetmek, meşrulaştırmak ve sürdürmek için tam manasıyla iktidar ve de egemenlik ilişkilerini geliştirdiği doğrudur” (Philo,2010). Bu sistematige aykırı tutumlar egemen söylem manipülasyonları ile ötekileştirilir. Diğer bir ifadeyle, medya, bu toplumsal iktidar ve çıkar ilişkilerini sürdürürken, kendi “ben” lerinden “ötekileri” de oluşturmaktadır. Ötekileştirmenin en belirgin örneklerine ise kültürler arası iletişimde rastlanabilir. Kültürlerarası iletişim, “Kendilerini farklı kültürel gruplar ya da etnisiteler olarak algılayan ve bu şekilde algılanan topluluklar (cemaatler) arasında, anlamın yaratımını, paylaşımını ve müzakeresini içeren her türlü iletişim” olarak tanımlanabilmektedir ve kültürlerarası iletişim, bireyler ve gruplar arasındaki iletişim surecine odaklanmaktadır (akt. Bekiroğlu, 2011: 15).Söylem çalışmalarında daha çok farklı toplumların politikalarını irdelemekten ziyade birbirleri hakkında ürettikleri söylem ana çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Söylem, ırkçılık veya etnik ayrımcılıkta temel bir rol oynar. Etnik önyargılar ve ideolojiler doğuştan değildir ve etnik etkileşim içinde kendiliğinden gelişmez. Bunlar genellikle, metin ve konuşma yoluyla yani iletişim aracılığıyla elde edilir ve öğrenilir. Ve karşılıklı olarak, bu tür ırkçı zihinsel simgeler söylemde tipik olarak ifade edilir, oluşturulur, savunulur ve meşrulaştırılırlar. Böylece yeniden üretilerek egemen grup içerisinde paylaşırlar. Bu şekilde esasen ırkçılık toplumda “öğrenilmiştir” (Van Dijk, 2002)

Etnik ve ırksal eşitsizlik üzerine birçok çalışma, basmakalıplar, önyargılar, medya ve ulusal sınırların ötesinde söylem türleri sözlü küçültmelerin diğer formları arasında dikkat çekici benzerlikleri ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, 1980’li yılların başından beri Amsterdam Üniversitesinde yürütülen geniş

bir araştırma programı çerçevesinde, Surinamlıların, Türklerin ve Faslıların genellikle etnik ilişkilerinin söyleşilerde, günlük hikâyelerde, haberler, ders kitapları, parlamento tartışmaları, kurumsal söylem, bilimsel metin ve konuşmalarda nasıl sunulduğu incelenmiştir (Van Dijk 1984, 1987a, 1987b, 1991, 1993). Farklılık, sapma ve tehdit konuları, hikâye yapıları, konuşma özellikleri (ötekileri belirtirken düzeltme ve tereddütler gibi), itirazlar gibi semantik hareketler (Biz siyahılara karşı değiliz ama... vb.), ötekilerin sözlük tanımı ve diğer bir dizi söylem özelliklerine de çalışılmıştır. Eleştirel söylem analizcilerinin amacı, sosyal ve siyasal bağlamda ötekilerin sosyal sunumlarının altında yatanların nasıl yeniden üretildiği ve söylem yoluyla ifade edildiğini göstermek içindir. Çünkü genelde söylem, özellikle elit söylemler yoluyla yeniden üretilen sosyal ve siyasal eşitsizliğin karmaşık sistemidir. Bu yüzden de Van Dijk, dil/iktidar ilişkilerinin iki büyük yönüne odaklanır, söylemdeki iktidar ve söylemin arkasındaki iktidar. İktidar ilişkileri çoğu zaman kendi içinde açık değildir ve gizli iktidar ilişkilerini içerdiğini görmek için nedenler mevcuttur. Söylemin yaslandığı siyasal algı önemlidir. Çünkü eleştirel söylem analizi, söylemi oluşturan siyasal ve sosyal bağlamın incelenmesi üzerine yoğunlaşan bir yaklaşımdır. Barındırdığı eleştirel boyut açısından söylem çalışmaları; kimlik, farklılık ve öteki tartışmalarını da içine alan oldukça geniş bir kavramsal ve metodolojik çerçeve sunar (Van Dijk, 2007: 4).

Haber dünyanın görsel olarak sunumu ve temsilidir. Çünkü dil semiyotik bir koddur ve temsil edenin özünde sosyal ve ekonomik kökeni olan bir değerler bütünü empoze eder. Bu nedenle diğer bütün söylemler gibi kaçınılmaz olarak haber, sözünü ettiği olguyu inşa yoluyla modeller. Haber bu anlamıyla bir temsildir ve gerçeğin değerden bağımsız bir yansıması değildir (Fowler, 1991). Eleştirel söylem analizi, dilin görünüşte şeffaf ve doğal kullanımı ile gizlenmiş gerçeklik yönü ve boyutları için bir araştırmaya girişir. Araştırmacı söylem aracılığıyla uygulanan iktidar ilişkilerine karşı dikkatlidir ve normalde açıkça görülemeyen toplumsal pratiklerin üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır (Fairclough, 1995). Metinler, sosyal aktörlerin kimlikleri ve ilişkilerini tanımladıkları gibi, sosyal aktörlerin imajlarını oluşturmada büyük role sahiptir (Fairclough, 1995; Halliday, 1978, 1985). Metinlerdeki aktörleri çalışmada temel yön, metnin genel anlamının şekillenmesinde algılanan etkileridir. Kimin perspektifi egemen görünüyor? Belli bir konuya ilişkin baskın bir iktidara (güce) sahip olmak, toplumsal etkinin önemli bir şeklidir. Fakat şunu aklımızdan çıkarmamalıyız ki böyle çerçevelenmiş bir güç, sosyal konuların söylemsel yapılarının önemli gücünü elinde tutan gazeteciler tarafından ya önemsenir ya da reddedilir (Carvalho, 2008).W

II. “SOYKIRIMI İNKÂR YASA TASARISI”NIN FRANSIZ BASININDA SUNUMU

A. Araştırmanın Sorunsalı

Fransa’da 22 Aralık 2011 tarihinde ulusal mecliste, 24 Ocak 2012 tarihinde Senato’da kabul edilen, İktidar vekili Valerie Boyer’in sunduğu ve hükümetin de desteklediği 3842 sayılı yasa teklifi, Fransa’da varlığı yasayla kabul edilen Ermeni soykırımını inkâr edenlere 45.000 € ve/veya 1 yıl hapis cezasını öngörüyordu. Yasayla, 1881 tarihli Basın Yasası’na da atıfta bulunularak, inkârın basın yayın yoluyla yayınlanması da yasaklanıyordu. Bu durumda medyada yer alabilecek “sözde soykırım” ifadesi Fransa’da suç teşkil edecekti. Yayın kuruluşu da kanun karşısında sorumlu tutulacaktı. Ancak yargılama usulleri ve cezalar çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenecekti. Dolayısıyla söz konusu tasarı, basın ifade özgürlüğü açısından da önem teşkil etmektedir. Fransa Anayasa Konseyi, Fransız Parlamentosu tarafından 2012 Ocak ayında kabul edilen, Ermeni soykırımını yadsıyanların mahkûm edilmesine dair kanunu, bir grup milletvekili ve senatörün yasanın iptali için yaptıkları başvuruyu değerlendirerek, “İnsan Hakları Evrensel Beyanname” ve “Fransız Anayasası’na aykırı olduğu ve düşünce özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesi ile 29 Şubat 2012 tarihinde iptal etti. Bu gelişmelerle ilgili olarak, çeşitli aydın ve gazeteciler, Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy’nin yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimleri nedeni ile Fransa’da yaşayan Ermeni nüfusun oylarını kazanmak amacıyla yasa tasarısına destek verdiği yönünde görüşlerini bildirmiştir. Bu çalışmada, Fransa’da iktidarın vermiş olduğu güçle ve medya dolayısıyla Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin yasa tasarısı lehine algıları yönettiği ve tarihi gerçeklerin tartışılmasını bu yolla engellediği varsayımıyla Fransız basınındaki haber metinlerine odaklanılmıştır.

Bir söylemin girişi, kimin nasıl, ne zaman, nerede, kime veya kim tarafından okunacağı, duyulacağı, yazılacağı, denileceğine izin veren egemenliğin çok önemli sosyal boyutlarını sunmaktadır. Burada, modern iktidarın büyük bilişsel (kognitif) boyutları vurgulanmaktadır. Genellikle, ordu, polis, yargı, erk gücü gibi çeşitli biçimlerde güç uygulamaları normlar ve değerler, ideolojiler, davranışlar, planlar, anlama, inançlar, bilgiyi etkilemeyi içeren bir zihin yönetimini öngörmektedir. Diğerleri arasında çıkarsama ve öğrenme, düşünme ve tartışma, yorumlama gibi zihinsel operasyonlara ek olarak, toplumsal olarak paylaşılan sosyal düzenlemeler, gruplar ve ilişki temsilleri hep birlikte sosyal bilişten ne anladığımızı açıklamaktadır. Söylem, iletişim ve diğer eylem ve etkileşim şekilleri sosyal biliş (kognitif) tarafından kontrol edilmektedir. Aynıısı iktidar ilişkilerini, sosyal kurum ve olayları anlamamız için de geçerlidir. Bundan dolayı, sosyal bilişler, toplumun makro ve mikro

düzeyleri arasında, söylem ve eylem arasında, bireyler ve gruplar arasında aracılık eder (van Dijk, 2002: 112).

Tüm bu düşünceler ışığında, medya metinlerinde etnik ayrımcılık yapıp yapılmadığı, kimliklerden dolayı bir ötekileştirme olup olmadığı, haberlerde hangi aktörlerin görüşlerine ağırlıkla yer verildiği kısacası gazetelerin konuyu ele alış biçimindeki sosyo-politik ve ideolojik yaklaşımları, neleri öne çıkartıp, nelerin örtük bırakıldığı bu çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

B. Yöntem

Bu çalışma, öncelikle medya haberlerindeki haber söylemlerinin yalın bir süreç değil ideolojik bir süreç sonucu oluştuğunu ve haberde egemen yargı ve değerlerin hâkim olduğunu “Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısının Fransız Basınında Sunumu” örneği üzerinden ele alarak basın aracılığıyla Ermenilerin lehine egemen söylemin yeniden üretildiğini eleştirel söylem analizi ile ortaya koymayı hedeflemektedir. Söylem analizinin, içerik analizinden en önemli farkı, metin içindeki egemen söylemin nasıl inşa edildiğinin ortaya konmasıdır. Eleştirel Söylem Analizi (CDA), öncelikle sosyal ve politik bağlamda konuşma ve metine dayandırılan ve yeniden üretilen kamusallaşmış eşitsizlik, egemenlik ve toplumsal güç kullanımı yollarına çalışan analitiksel söylem araştırmasının bir türüdür. (Umunç, 2013: 307) Van Dijk’in söylem analizi, yazılı metinleri önermeler açısından ele alan bir çözümlerdir. Van Dijk’in haber söylem analizinde, nicelik ve nitelik çözümlerini birleştirerek, haber metinlerini, haber metni analizi, metin anlambilimi, yerel ve küresel bütünlük, etkiler, üst yapılar, haber şemaları, üslup ve retorik, sosyal kognisyon ve sosyo-kültürel bağlamları çerçevesinde incelemektedir (akt. Mora, 2007). Van Dijk’in öngördüğü söylem analizi Makro Yapı Analizi ve Mikro Yapı Analizi olmak üzere iki ana strateji üzerinde konumlanmaktadır ve tutarlı bir çözümler için öncelikli olarak Makro Yapıdan yola çıkılması gerekmektedir. Çünkü Van Dijk’a göre, genel tematik yapının belirlenmesi ve genel anlamlandırma modelinin oluşturulabileceği süreç ancak bu şekilde başlatılabilir. Tematik hiyerarşiyi oluşturan ana başlık, önsöz, epigraf, bölüm başlıkları, bölüm girişleri gibi “makro yapılar” (Ülkü, 2004) tema ile ilişkileri bağlamında incelenir. Mikro düzey tanımlama içine içerisine ise “sesler, kelimeler, cümle kalıpları ve anlamları” girmektedir. Bu amaçla sentaktik (sözdizimsel) uyum, kelime (lexical) seçimleri ve haberin retorikliği incelenir.

C. Çalışmanın Evreni ve Örneklem

Makalemizde ele alacağımız söylem analizinin konu evrenini Fransız basını, örneklemini ise Fransa'nın en çok satan gazetelerinden tirajı 330.952 olan muhafazakâr eğilimli "Le Figaro" gazetesi ve tirajı 400.000 olan sol eğilimli "Le Monde" gazetesi oluşturmaktadır. Farklı siyasal eğilimli gazetelerin kapsama alınması, bu eğilimlerin haberlerin yansıtılmasında farklılık oluşturduğunun varsayılmasıdır. Le Monde ve Le Figaro gazetesinde, Soykırım İnkârı Yasa Tasarısının çıktığı 22 Aralık 2011 ile 27 Aralık 2011 tarih aralığında, bir hafta içinde yayınlanan haberler incelenmiştir. Bu tarih aralığında, Le Monde gazetesinde toplam 14 haber, Le Figaro gazetesinde ise 11 haber yer almıştır. Toplamda 25 haber inceleme kapsamına alınmıştır.

III. LE MONDE VE LE FIGARO GAZETELERİNİN SÖYLEM ANALİZİ

A. Le Monde Gazetesinde Yer Alan Haberler

Le Monde gazetesinde, Soykırım İnkârı Yasa Tasarısının çıktığı 22 Aralık 2011 ile 27 Aralık 2011 tarih aralığında yayınlanan toplam 14 haber yer almıştır. Makro ve mikro analizde ele alınacak olan haber başlıkları şu şekildedir:

Ana Başlık: "La Turquie menace la France de sa colère (Türkiye öfkesiyle Fransa'yı tehdit ediyor.)", (Le Monde, 22.12.2011)

Alt Başlık: "Génocide Arménien: la forcing turc pour influencer le vote des députés français (Ermeni Soykırımı: Fransız milletvekillerini etkilemek için Türk baskısı)"

<<Cette loi va tuer le dialogue>>, affirme le ministre des affaires étrangères turcs (Türk Dışişleri Bakanı "Bu yasa diyalogları öldürür" açıklamasında bulundu)"

" En Turquie, les Arméniens relevent la tête, jusque dans les vallées du génocide (Türkiye'deki Ermeniler soykırım darboğazında başkaldırıyor)"

Üst Başlık: " Le Génocide Arménien (Ermeni Soykırımı)"

Ana Başlık: "Coup de froid entre la France et la Turquie (Türkiye ve Fransa arasındaki Soğukluk)", (Le Monde, 22.12.2011)

Alt Başlık: "Une initiative législative française provoque une crise bilatérale, alors que Paris visait une coopération au Moyen-Orient (Fransa tam Ortadoğu'da bir işbirliğine girişmişken, bu yasama girişimi ikili krize neden olmaktadır)"

Ara Başlık: "Ahmet Davutoğlu: Cette loi est une attaque contre notre dignité nationale(Ahmet Davutoğlu: Bu Yasa Ulusal Onurumuza Karşı Bir Saldırdır)"

Ana Başlık: "Deux délégations turques tentent de dissuader les députés de voter la loi (İki Türk Yetkili, Milletvekillerini yasayı oylamaktan vazgeçirmeye çalışıyor)", (Le Monde, 22.12.2011)

Alt Başlık: “Des industriels et des parlementaires font une tournée de leurs homologues en France(Sanayiciler ve parlamenterler Fransa’daki mevkidaşlarına bir tur gerçekleştirdi)”

Ara Başlık: “Les arméniens en France (Fransa’daki Ermeniler)”

Ana Başlık: “Le réveil des Arméniens de Turquie (Türkiye Ermenilerinin Uyanışı)”, Tam sayfa röportaj, (Le Monde, 22.12.2011)

Ana Başlık: “Les lois mémorielles ne servent a rien. Hélas ! (Yazık! Hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor)” (Le Monde, 23.12.2011)

Ana Başlık: “Les députés pénalisant la négation des génocides (Milletvekilleri soykırımların inkârını cezalandırıyor.)” (Le Monde, 23.12.2011)

Alt başlık: “Droite et gauche approuvent, a l’Assemblée nationale, un texte soutenu par les associations arméniennes (Ermeni dernekleri tarafından desteklenen tasarımı, mecliste hem sağcılar hem de solcular onaylıyor)”

Ara Başlık: “Le vain débat sur les lois ‘mémorielles’ (Hatırlatma Yasaları Üzerine Anlamsız Tartışma)”, (Le Monde, 23.12.2011)

Ara Başlık: “Les partis face a l’enjeu du ‘vote arménien’ (Taraflar Ermeni Oyları Sorunu ile Karşı Karşıya)”, (Le Monde, 23.12.2011)

Ana Başlık: “Ankara, géle sa coopération militaire et politique avec Paris (Ankara, Paris ile politik ve askeri işbirliğini donduruyor)”, (Le Monde, 26.12.2011)

Ana Başlık: “Génocide arménien: Ankara sanctionne Paris (Ermeni Soykırımı: Ankara Paris’e Yaptırım Uyguluyor)”, (Le Monde, 26.12.2011)

Alt Başlık: “La Turquie répond au vote réprimant la négation des massacres de 1915, et accuse la France de ‘génocide’ en Algérie (Türkiye, 1915 katliamlarının inkârının cezalandırılmasının oylanmasına tepki gösterdi ve Fransa’ya Cezayir’e soykırım yapmakla suçladı)”

Ara Başlık: “Colère devant l’Assemblée nationale, émotion dans l’Hémicycle (Millet Meclisi Önündeki Öfke Hémicycle’da hissedildi)”

Ana Başlık: “Négation française contre négation turque (Türk inkârına karşı Fransız inkârı)”, (köşe yazısı) (Le Monde, 26.12.2011)

B. Le Figaro Gazetesinde Yer Alan Haberler

Ana Başlık: “Génocide Arménien ne mobilise pas les députés (Ermeni soykırımı milletvekillerini harekete geçirmiyor)”, (Le Figaro, 22.12.2011)

Alt Başlık: “La loi criminalisant le négationnisme d’Etat devrait être adopté sur fond de menaces turques (Türk tehditlerine rağmen devlet inkârını cezalandıran yasa kabul edilmelidir)”

Ana Başlık: “Génocide Arménien: La colère de la Turquie contre la France (Ermeni Soykırımı: Türkiye'nin Fransa'ya karşı öfkesi)” (Le Figaro, 23.12.2011)

Ana Başlık: “La Turquie ouvre les hostilités avec la France (Türkiye Fransa'ya savaş açıyor)”, (Le Figaro, 23.12.2011)

Alt Başlık: “Alain Juppe appelé les Turcs à ne pas ‘surréagir’ après le vote sur la pénalisation de la négation des génocides (Soykırımın inkârının cezalandırılmasının oylanmasından sonra Alain Juppé, Türkleri “aşırı tepki” göstermemeye çağırıldı)” (Le Figaro, 23.12.2011)

Ara Başlık: “ Les intellectuels Turcs inquiets et divisés (Türk entelektüeller endişeli ve bölünmüşler)” (Le Figaro, 23.12.2011)

Ara Başlık: “Devedjian: “Il ne faut jamais céder à la menace (Devedjian: Tehditlere hiçbir zaman boyun eğmemeli)” (Le Figaro, 23.12.2011)

Ana Başlık: “Turquie: Nicolas Sarkozy calme le jeu (Türkiye: Nicolas Sarkozy oyunu soğutuyor)” (Le Figaro, 25.12.2011)

Ana Başlık: “La Turquie prend la France à partie sur son passé colonial (Türkiye, Fransa'nın sömürgeci geçmişini öne çıkarıyor)” (Le Figaro, 25.12.2011)

Alt Başlık: “Recep Tayyip Erdoğan appelle les ancien pays colonisés à réagir et met en cause le père du président de la République (Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı'nın babasının neden olduğunu öne sürdüğü, eski sömürge ülkelerini tepkiye çağırıyor)”

Ara başlık: “ Nicolas Sarkozy demande aux Turcs de garder leur calme (Nicolas Sarkozy Türklere soğukkanlılıklarını korumalarını istiyor)”

Ana Başlık: “Loi sur le génocide arménien: l'impasse (Ermeni soykırımı yasası: çıkmaz)” (köşe yazısı), (Le Figaro, 25.12.2011)

Ana Başlık: “Génocide Arménien: Valérie Boyer menacée de mort (Ermeni Soykırımı: Valerie Boyer ölümle tehdit ediliyor)”, (Le Figaro, 27.12.2011)

Alt Başlık: “ L'auteur de la proposition de loi sur les génocides a porté plainte et sera protégée (Soykırım teklifinin yazarı, şikâyetinde bulundu ve koruma altına alınacak)”

Ara Başlık: “La lettre d'Aznavour à Sarkozy (Aznavour'dan Sarkozy'ye mektup)”

Söylem analizi örneklemimizi oluşturan Le Monde ve Le Figaro gazetelerinin

makro yapı içerisinde tematik yapı incelemesinde ilk ele alınan madde başlıklardır. Yukarıda da değinildiği üzere başlıklar haber metninin en önemli ögesini oluşturmaktadır. Konu hakkında ilk ve en önemli bilgi başlıklardan elde edilmektedir.

“Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı ve dönem içinde konuya ilişkin haber başlıkları genellikle “birincil tanımlayıcılara” uygun bir düzlemde verilmiştir. İnkâr yasa tasarısı olayının basında çeşitli zamanlarda yer almasında birincil tanımlayıcıların rolü büyüktür. Le Monde ve Le Figaro gazeteleri, yasa tasarısı haberlerini verirken soykırım kavramını genelde birincil tanımlayıcıların adlandırmasına uygun olarak sunmuştur. Yani, burada haber seçilmiş “öteki” kişilerin görüşlerinin sunumuna dayanmaktadır Diğer deyişle, etkin bir biçimde sorunun çerçevesi çizildiğinden tüm tartışmalar sınırlandırılmıştır. Haber yaratılmaz sadece yöneten sınıfın ideolojisi yansıtılabilir. Bunlar, bakanlar, partinin önde gelen temsilcileri, polis ve yargı organlarının üst düzey kişileri, akredite baskı gruplarının sözcüleridir. Elliot, Murdock ve Schlesinger’in saydığı bu kişileri Hall ve arkadaşları (1978) “birincil tanımlayıcılar” olarak nitelermektedir (akt.İnal, 1996: 99). Genel çerçevede tüm soykırım suçlarını içeren tasarı çoğunlukla “Ermeni Soykırımı” başlığı ile sunulmaktadır. Türkiye’deki birincil tanımlayıcıların kullanmayı tercih ettiği “Sözde Soykırım” kavramındaki sözde (soi-disant) sözcüğü, Fransız basınında kullanılmamaktadır. Soi-disant (sözde) sözcüğünün kullanımının İnkâr Yasa Tasarısı’nda yasaklanması öngörülmüştü. Başlıkta “Ermeni Soykırımı” kullanılması, hem tasarıyla paraleldir hem de olayı soykırım olarak kabul eden birincil tanımlayıcıların görüşü yönündedir. Bu başlık altında ve kavramsal çerçevede muhabir hikâyenin çerçevesini çizmekte ve ayrıntılarını kavramsallaştırmaktadır.

Haber başlıkları kültürlerarası ilişkiler bağlamında ikili karşıtlıklar üzerinde inşa edilmiş haber başlıklarından oluşmaktadır. Bu haber başlıkları farklı ideolojik göstergelere işaret ederken öte yandan “biz”, “siz” ötekileştirmesi ekseninde somut bir karşıtlık durumunu ortaya koymaktadır. İlgi çekici olan en önemli noktalardan biri, özerk bir konu nesnesi olan “ermenî sorununun” yukarıda gösterilen haber başlıklarında görüldüğü gibi Türkiye ile Fransa arasında politik bir erk savaşının dışı vurumu olmasıdır.

Le Monde gazetesinin başlıklarına genel eksende bakılırken genellikle ikili karşıtlıklar biçiminde yansıyan başlıkların yer yer objektiflik kriteri taşıdığı yer yer yorumlar getirildiği görülmektedir. Örneğin, 22.12.2011 tarihinde Le Monde gazetesinde yer alan “Türkiye ve Fransa arasındaki soğukluk”

başlığı ikili ilişkilerin gerildiği, diplomatik ilişkilerin krize girdiği sinyali vermektedir. Her iki ülke arasında gerginliğin olduğu belirtildiği için haberde nesnel bir tutum sergilenmektedir. Fakat yine aynı tarihte “Türkiye öfkesiyle Fransa’ya tehdit ediyor” haber başlığında yer alan “tehdit” kavramı, Türkiye’yi öfkesine hâkim olamayan, duygusal davranan, tehditkâr tavırlar takınan bir ülke konumuna yerleştirmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin kendi açısından yasa girişimini reddetmesini “tehditkâr bir tutum” olarak niteleyerek gazete, burada nesnellikten uzaklaşmıştır. Le Figaro gazetesi de 22.12.2011 tarihinde “Ermeni Soykırımı Milletvekillerini harekete geçirmiyor” ana başlığı altında kullandığı alt başlıkta “Türk tehditlerine rağmen devlet inkârını cezalandıran yasa kabul edilmelidir” ifadesiyle Türkiye’yi tehditkâr olarak nitelemiştir.

Haber inşasının karşıtlıklar temelinde yapılandırıldığı ilk grup haberlerdeki söylem daralması özellikle Türkiye’yi betimlemeye yönelik cümlelerde dikkati çekmektedir. Düz bir bildirişim cümlesi olarak tek başına son derece doğal olan cümleler, medyatik kurgu içerisinde gizli bir algı yönetimi ve propagandaya işaret etmektedir. Yukarıdaki haber başlıkları, Türkiye’yi okura; kavgacı, uzlaşsımsız, tehditkâr, kaba ve itici bir imaj içerisinde sunmayı hedeflemektedir. Öte yandan, Türkiye’nin Fransa’ya “öfkesiyle tehdit ettiği” söylenirken, Fransa’nın daha yumuşak bir ifadeyle “ihbar”da bulunduğu söylenmektedir.

Le Monde gazetesinde karşıt aktörlerin edim ya da söylemlerine dayalı bu haber inşası Le Figaro’da da aynı şekilde görülmektedir: Karşıtlıklara dayalı haber inşası kimi kez, “Türkiye Fransa’ya savaş açıyor” (Le Figaro, 23.12.2011) ve “Türkiye, Fransa’nın sömürgeci geçmişini öne çıkarıyor” (Le Figaro, 25.12.2011) gibi genelleştirilmiş bir söylem tek yanlı bir edime işaret etmektedir. Burada dikkati çeken unsur, Ermeni soykırımı inkarı yasa tasarısının çıktığı Fransa’ya yönelik Türkiye’nin siyasi, iktisadi, kültürel vb. tepkilerini ortaya koyan başlıkların kullanılmasıdır. Haber söyleminde “Kim, kime ne söylüyor” amaç, araç, koşul ve ortam katılarak karakter belirlemesi için ideolojik, kültürel ve siyasal bir içerik barındırmaktadır. Le Monde Gazetesinde “Kim?” sorusunun karşılığı “Türkiye” iken, Le Figaro gazetesinde “Fransa’dır. Le Monde gazetesinde konu olan olayın duyurulması, önemli ölçüde söz konusu tepki ya da yaptırım girişimlerinin yansıtılması ekseninde gerçekleştirilmiştir. Ermeni meselesinde konunun birinci muhatapları Türkiye ve Ermenistan iken, Ermenistan’dan hiç bahsedilmemektedir. Bu durum, olayın faillerinin sadece Fransa ve Türkiye gibi algılanmasına yol açmaktadır. Diğer yandan buna koşut olarak olayın en önemli taraflarından Ermeniler görünmez bir

konuma yerleştirilmiştir. Fransa nezdinde Ermenilerin bir sorun öznesi olarak görülmediği, sorunun tek tarafı olarak Türkiye etrafında şekillendirildiği salt başlıklardan da görülebilmektedir.

26. 12. 2011 tarihinde Le Monde’da yer alan başka bir haber başlığı Ankara ile Paris’in politik ve askeri işbirliklerinin donduğunu bildirmektedir. Ankara’nın Paris’e yaptırımlar uyguladığı da başka bir başlıkla aktarılmaktadır. Alt başlıklar 1915 katliamlarının inkârını cezalandırmaya Türkiye’nin Fransa’yı Cezayir’e soykırım yapmakla suçlayarak cevap verdiği şeklindedir. Yukarıda görüldüğü gibi, Le Figaro gazetesi 25.12.2011 tarihinde konuyu şöyle başlığına taşımaktadır: “Türkiye, Fransa’nın sömürgeci geçmişini öne çıkarıyor”. Alt başlık ise şöyledir: “Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanının babasının neden olduğunu öne sürdüğü, eski sömürge ülkelerini tepkiye çağırıyor. Burada Le Monde gazetesinde yer alan “suçluyor” ve Le Figaro gazetesinde yer alan “öne sürüyor” kavramları “öteki” olarak Türkiye açısından önem taşımaktadır çünkü Türkiye açısından tartışmalı olan ermeni soykırım meselesinde Fransa’nın Türkiye’yi soykırım yapmakla itham etmesi, “suçlamak” ve “öne sürmek” şeklinde kavramsallaştırmalarla basına yansımazken, benzer bir şekilde Türkiye’nin Fransa’yı Cezayir’e soykırım yapmakla itham etmesi “suçlamak” ve “öne sürmek” şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Bu basın haber retoriğinde öznel bir seçime gittiğini göstermektedir.

Le Monde gazetesinde, Le Figaro gazetesinden yine farklı olarak Türk tarafının diplomatik çabalarına sıklıkla yer vermesi dikkat çekmektedir. Örneğin, “İki Türk Yetkili, Milletvekillerini yasayı oylamaktan vaz geçirmeye çalışıyor.” (Le Monde, 22.12.2011) ve “Sanayiciler ve parlamenterler Fransa’daki mevkidaşlarına bir tur gerçekleştirdi” alt başlığı bu yöndeki çabaları vurgulamaktadır. Sanayicilerin meslektaşlarına yönelik görüşme hazırlığı içinde bulunduğunu bildiren başlıklar da genel durumu yansıtmaktadır. Öte yandan aynı haber içerisinde diğer bir başlık “Fransa’daki Ermeniler”, konuyu dolaylı olarak Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile bağlantılandırmaktadır. Bunu “Taraflar Ermeni oyları sorunu ile karşı karşıya” (Le Monde, 23.12.2011) başlıklı haber pekiştirmektedir. Bu başlıklarla Türkiye-Fransa ilişkilerinin, Fransa’nın kendi siyasal hesaplamaları yüzünden sorun yaşadığını, iki ülkenin karşı karşıya geldiği vurgulanmaktadır.

Le Monde ilerleyen tarihlerde, konunun araştırmacılara bırakılması yönündeki eğilimini yansıtan haber başlıkları kullanmayı tercih etmiştir. Le Monde gazetesini, Le Figaro gazetesinden ayıran bir unsur da konunun araştırmacılara bırakılması gerektiği yönündeki görüşlerini başlığa taşıyarak, gizli-örtük bir konuma yerleştirmemesidir.

Bu haberlerin söylem analizinde atlanmaması gereken en önemli düzey, terminolojik bütünlüktür. Bu terminolojik bütünlük özellikle içerik düzleminde öncelikle “ hatırlatma yasaları “ tanımının neyi ifade etmeye yönelik olduğunu ve bağlamla ilişkisini koymayı gerektirmektedir. Hatırlatma yasaları, özellikle Fransız parlamentosu tarafından alınmış olan ve dünyadaki tüm soykırımların bir insanlık suçu olduğunu tescil eden ulusal bir karardır. Fransız parlamentosunun evrensel insan haklarının savunuculuğu misyonu içerisinde aldığı bu karar her ne kadar uluslararası yaptırıma sahip olmasa da Fransa'nın kendi ideolojik hegemonyasını kabul ettirmek için güçlü bir argümandır.

Hatırlatma yasaları ile ilgili ilk haber, 23.12.2011 tarihinde Le Monde Gazetesinde birinci sayfada orta alt bölümde “Yazık! Hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor “ başlığı ile verilmiştir. Haberin devamı, onuncu sayfada orta üst bölümde “Milletvekilleri soykırımların inkârını cezalandırıyor” başlığı ile yer almıştır. İlk sayfada alt başlık kullanılmazken burada “Ermeni Dernekler tarafından desteklenen tasarımı, Millet Meclisinde hem sağcılar hem solcular onaylıyor. “ alt başlığı kullanılmıştır. Onuncu sayfada ayrıca sol alt köşede, “Hatırlatma Kanunları Üzerine Anlamsız Tartışma” ve sağ alt köşede “Taraflar “Ermeni Oyları Sorunu ile Karşı Karşıya” ana başlıklarıyla iki haber daha yer almıştır. Bu haberler sayfada ayrı ayrı yer almış olsalar da bağlamsal olarak birbirini tamamlayıcıdır. Çözümlemede ilk haber onu takip eden diğer haberler hakkında bilgi sağlamaktadır. Çünkü Van Dijk’ a göre haberin makro yapı analizindeki bu süreç, söylemin ne hakkında olduğunu ve çoğu zaman söylem üreticisinin kasıtlı ve bilinçli olarak kontrolünde olan söyleme ilişkin en önemli bilgiyi somutlaştırır, olayın zihinsel modelinin içeriğini açıklar ve daha da önemlisi, bir söylem hakkında çoğu okuyucunun en çok hatırlayacağı bilgi veya anlamı temsil ederler. Söylemsel olarak konu ve temalar başlık, özet ve anonsta ifade edilir (Wodak,2002).

“Yazık! Hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor “ başlığı düz bir bildirişim cümlesi olarak; “işlevsizlik”, “olumsuzlama”, “gereksizlik” bildirişim içeriği gibi görünse de aslında kendi siyasal erkini egemen kılmaya yönelik propagandist bir tutumun dışı vurumu olarak, gerçeği kendi öznelliğinde yeniden inşa etmeye çalışan bir tutumu işaret etmektedir. Olağan dil kuralları içerisinde bir nesnenin, bir kuralın, bir yasanın hiçbir işe yaramadığını belirtmek, sözü edilen o nesnenin, kuralın ya da yasanın gereksizliğini ve ona karşı bir duruşu ifade eder. Ancak burada söylem analizinin ortaya çıkardığı durum, bu söylemin bir karşı çıkış değil, tam aksine kendi ideolojik öngörüsünü baskın hale getirmek

için onu güçlü bir argüman olarak kullanma gereksinimidir. Özellikle başlığın tek sözcüklük ön cümlesi olan “ Yazık! “, hemen ardından gelen “Hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor.” cümlesini “yakınma”, “şikâyet”, “ beklenti” anlam birimcikleri üzerine konumlandırmaktadır. Dolayısıyla başlığın iması rastlantısal değil, tümüyle kurgusaldır. Yani, salt bir düşüncenin ifadesi değil, aynı zamanda birilerini harekete geçirmeyi, etkilemeyi, edimsel ya da zihinsel bir edimi tetiklemeye yöneliktir. Kepplinger’in de belirttiği gibi, medya mesajlarının içeriği, hedef kitleyi oluşturan bireylerin inanç, değer, duygu, biliş, tutum ve davranışları üzerinde değişikliklere neden olmaktadır. Tutum değişimi, davranış değişikliklerine, inançlar ve bilişlerdeki değişiklikler de tutum değişimine yol açmaktadır (Kepplinger, 2003: 9-10).

“Yazık! Hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor “ haber başlığı ile ilgili çözümlemede değinilmesi gereken ikinci nokta, “Hatırlatma Yasaları” gibi evrensel yanı olmayan, salt Fransız siyasasında var olan bir üst yapı kurgusunun söyleme taşınmış olmasıdır ve herkesçe bilinen bir kavram olmaması dolayısıyla söylemi kapalı bir moda sokmaktadır. Söylemi kapalılıktan kurtarmanın en temel koşulu, alımlayıcının hatırlatma yasalarının ne olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olmasıdır. Sıradan bir bildirişim cümlesini hatırlatma yasaları ile hacimlendirmek, Althusser’in, ideolojik alandan bilim alanına geçişi ifade ettiği “epistemolojik kopuş” gibi tarihsel alandan siyasal alana geçişi göstermektedir. Haber söyleminde ikna edici içeriğin göstergesi olarak bu haber başlığının söylem analizinde ortaya çıkan sonuç, olguların yapıları hakkında öngöründe bulunmak ve mevcut öngörülerini değiştirmek amacına yönelik bir söylem olduğu yönündedir.

Sözde Olumsuzluğun herkesçe bilinen yadsıma ifadesinin (disclaimer) anlamsal hareketi her tür ön yargılı söylemin en tipiklerindedir: “X’e karşı değilim, ama ...” buna sözde olumsuzluk diyoruz. Çünkü diğer gruba karşı olumsuz duyguları ya da ırkçılığı barındırmayan sadece ilk tümceciğdir. Arkasından gelen tümce, ötekiler hakkında olumsuz şeyler söyleyeceği izlenimi bırakmaktadır. Böyle bir durumda yadsıma, aslında bir olumsal kendini sunma, bir saygınlık koruma şekli olarak iş görür (Van Dijk, 2003:63). Benzer bir yaklaşım, tarihçiler, yasa yapıcılar, araştırmacılar ve gazeteciler arasındaki ifadelerde görülebilir. Örneğin, “Yazık hatırlatma yasaları hiçbir işe yaramıyor” başlıklı haber içerisinde geçen “Tarihçiler, gerçeğin teklifiğini iddia etmez. Onlar olayları yorumlarlar. Ama biz burada onların Ermeni trajedisi görüşlerini paylaşmaktan mutluyuz.” şeklindeki cümle olumlu gibi başlasa da olumsuz bir şekilde ve öznel bir tutumla sonlanmıştır. “Hatırlatma

Yasaları Üzerine Anlamsız Tartışma” (Le Monde, 23.12.2011) başlıklı haberin girişinde yer alan “Hatırlatma yasaları üzerine, 24 Temmuz 2008’de, Millet Meclisi Başkanı Bernard Accoyer (UMP), inisiyatifiyle oluşturulan toplantıda, Polonyalı Dışişleri Eski Bakanı ve Tarihçi Bronislaw Geremek konuşmasında “Tarih bıçak gibidir. Bıçak ekmek kesmek için kullanılır ama aynı zamanda öldürmek için de kullanılır.’ dedi” ifadesinde başta tarihin olumlu yönüne atıfta bulunurken olumsuz yönlerine de atıfta bulunulmuştur. Gazete, tarihinin “*Sorun, yasaların, hatırlatmayı yasalaştırma ve tarihi olayları tanımlamaya dönüşüp dönüşmemesidir. Parlamento bundan böyle, cezai yaptırımlara izin veren, tarihi değerlendiren veya nitelendiren yasalardan vazgeçmelidir.*” şeklindeki görüşünü girişe taşıyarak aynı zamanda nesnel bir duruş ta sergilemeye çalışmıştır.

Fransız basınında yer alan haberlerin önemli bir kısmı, Türkiye’yi hatırlatma yasaları ekseninde sorgulayan, her fırsatta Türkiye’yi, Ermeni soykırımını kabullenmesi yönündeki telkinlere dayalı haberlere dayanmaktadır. Haber başlıklarında doğrudan “tehdit”. “telkin”, “uyarı”, “tavsiye” mesajlı iletiler, haber girişlerinde ve spotlarda haber içeriğinin baskıcı tutumunu gözler önüne sermektedir.

Şematik yapı içerisinde, tematik yapıda olduğu gibi, haber girişleri ana olayla ilgili ilk ve genelde en önemli bilgiyi aktarmaktadır. Ana olay haberin giriş ve sonuç bölümlerinde yer almaktadır. Haber giriş bölümlerinde, haberin ana olay, teması, içeriği ve en önemlisi olaya ilişkin gazetenin bakışı (ideolojisi) hakkında ipuçları taşır.

Özet olarak, Fransa’nın Ermeni Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı çıkarması, bunun Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy tarafından desteklenmesi, Türkiye ve Fransa arasında diplomatik kriz yaşanması, Türkiye’nin tepkileri şeklinde ana olay kurulmuştur. Fransa’da yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Ermeni halkının oylarını almaya yönelik olarak, Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısının gündeme getirilmesi Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy’nin seçime yönelik algı yönetimi ve propagandist bir tutum içinde bulunması da ana olay içerisinde yer almıştır. Burada Fransa’daki Ermeni Kamuoyu ve ötekileştirilen Türk kamuoyu ana olayda göze çarpan unsurlardır.

Sonuçlar bağlamında, ana olay ile benzer biçimde haber girişleri ön plana çıkmaktadır. Çünkü olaya haber değerliliği atfedilmesine ilişkin gerekçe haber girişinden çıkarılabilmektedir. Van Dijk da sonuçlar kapsamında haber değerliliğini öne çıkarmakta ve sonuçların önem düzeyinin haber

olmalarında etkili olduğuna vurgu yapmaktadır (Özer, 2009: 100). İncelenen haberlerin sonuçlarına bakıldığında, ağırlıklı ermeni soykırım inkâr yasa tasarısına yönelik Türkiye’nin politik ve iktisadi tepkilerine yer verilirken, yasa tasarısının insan hakları ve ifade özgürlüğü ile ilgili tarafları sınırlı yer bulmuştur. Türkiye haber analizlerinin sonucunda tehditkâr ve suçlayıcı niteliklerde sunulmuştur. Haber sonuçları daha çok Fransa’nın Türkiye’ye telkinde bulunması, ders vermesi şeklinde “rıza üretimi”ne dayalı hegemonik göndergelerden oluşmaktadır. Ardanan bilgisi, olayların sosyal ve politik yönüne işaret etmektedir (van Dijk, 1991:115). Ardanan ve olayın bağlamına ilişkin bilgiler, pek çok haber metninde ya olmamakta ya da bu bilgilere yeterince yer verilmemektedir. Ardanan ve Bağlam Bilgisi açısından haberlere makro ölçekte bakıldığında, genellikle Türkiye tarafının söz konusu tarihi olaya ilişkin değerlendirme ve tespitlerine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Fransız basını, yasa tasarısını hazırlayanlarla paralel bir söylemi benimseyerek, farklı görüşleri haberlerinde eksiltmiştir veya yeterince temsil olanağı vermemiştir. Sonuçta söz konusu iki olay kapsamında da haberlerde 1915’te yaşanan olaylara ilişkin belirli düzeylerde de olsa ardanan ve bağlam bilgisine yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü tarihi bir olayın birinci muhatapları olan Türkler ve Ermenilerin görüşlerinin eşit paydada verilmesi haberin objektifliliği ve gerçeği yansıtması açısından önem teşkil etmektedir. Le Monde gazetesi, Le Figaro gazetesine kıyasla, olay taraflarının görüşlerine daha eşit yer vermiştir. Fakat karşıt görüşler olayın hukuki ve insan hakları boyutuna göre sunulmuştur. Yani tartışmalar daha çok tarihin yasalastırılması üzerine yoğunlaşmıştır. Ardanan bilgisi ekseninde görüşler eksik olduğu için soykırım tezini ileri sürenler dolaylı olarak desteklenmektedir.

Van Dijk’ın da belirttiği gibi haber metinlerinin mikro yapılarını oluşturan, sözcük seçimleri ve sözdizimin yapısıdır (sentaks). Bunun yanı sıra, haberin ikna ediciliğini sağlayan retorik, ardışık cümleler arasındaki ilişkiler de mikro yapısal özellikler arasında yer almaktadır. Söylemin inşasında haberin mikro yapısal özellikleri önemli işleve sahiptirler. (van Dijk, 1988: 19-38; 2007: 170).

Haber içeriklerinde en çok başvurulan figürlerden birini de imalar ve varsayımlar oluşturmaktadır. Özellikle ideolojik söylem analizinde metnin içine gömülmüş gizli anlamı ortaya çıkarmakta önem arz eden bu yapılara sıkça rastlanmaktadır. Eleştirel haber analizindeki en güçlü semantik kavramlardan bir tanesi imadır. Daha önceden de gördüğümüz gibi, metne dair bilgiler çoğunlukla açıkça ifade edilmemekte, tersine ima edilmektedir. Sözcükler,

cümleler ve diğer metinsel ifadeler, arka plan ilgisine dayanılarak çıkarımda bulunulabilecek içerikleri ya da iddiaları, ima yoluyla ortaya koyabilir. Bu özelliği ile söylem ve iletişim önemli ideolojik boyutlara sahiptir. “Söylenmeyen” in analizi, kimi zaman metinde bilfiil ifade edilen üzerine çalışmaktan daha açıklayıcı olabilir. İmaların çeşitli türleri vardır: gereklilikler, varsayımlar ve daha zayıf biçimleri olan iddialar ve çağrışımlar. Birçok ideolojik ima, sadece o konuda az şeyin söylenmesinden değil, aynı zamanda haberin aktörleri hakkında çok fazla ve ilgisiz şeyler söylenmesinden de anlaşılabilir (Van Dijk, 1988:114). Genel şemamız içerisinde insanların olumlu imajları ile uyuşmayan bilgiyi örtük bırakmaya eğilimliyizdir fakat düşman ya da bizim dış grup olarak düşündüklerimizi kötü şeyleri hakkında dinleyici bilgilendiren herhangi bir bilgi, metin ya da konuşmada açık şekilde ifade edilmeye yatkındır. Herkesçe bilinen bir devinim genel olarak hiç paylaşılmayan ya da kabul edilmeyen bir bilgiyi ön varsaymak böylece onu arka kapıdan sunmaktır (Van Dijk, 2003: 60). Örneğin, Türklerin Ermenilere karşı soykırım suçu işlediği bildiriliyorsa, bu tür bir bildirim bir ülkede yaşayan Türk azınlıkların tartışmasız bir biçimde soykırım suçlusunu olduğunu varsayar. Oysa bu, tüm göçmenler veya azınlıklar için geçerli ya da geçersiz olabilir, bu nedenle bu ön varsayım yanıltıcıdır. Haber içeriklerindeki söylem şekillerinin (modalite) dilsel kullanım içinde kipsel yapısı yine bağlama ve haber aktörlerinin tutumuna göre değişmektedir. Özellikle temsiliyet ve aidiyet gerektiren durumlarda resmi kullanımlar geçerli iken, haber aktörlerinin ikili olarak karşı karşıya getirildikleri tartışmalı konularda söylem şekilleri resmiyet dışına çıkabilmektedir. Emir kipi olmasa bile tavsiye ya da öneri bağlamında aşağıda örnekleri verilen “meli, malı, yapmasında yarar var benzeri kip kullanımlarına sıkça rastlanmaktadır. Önermeler “mesi/ması gereklidir”, “mesi/ması olasıdır” ya da “...duğu/diği biliniyor” gibi kiplikler tarafından nitelendirilebilmektedir. Bu tür önermeler, genelde meşrulaştırıcıdır ve olayları algılama şeklimizi gösterir : “ *Türk tehditlerine rağmen devlet inkârını cezalandıran yasa kabul edilmelidir.*” (Le Figaro, 22.12.2011)“ *Devedjian: Tehditlere hiçbir zaman boyun eğmemeli*” (Le Figaro, 23.12.2011) örneklerinde olduğu gibi.

IV. SONUÇ

Le Monde ve Le Figaro gazetelerinde yer alan soykırım yasa tasarısı ile ilgili haberler üzerinde yapılan eleştirel söylem çözümlemesi, Ermeni sorununun Fransa tarafından medyatik ve politik bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Makro ve mikro düzeylerin bileşiminde ortaya çıkan bu sonuç, yapı bozma tekniği ile haberi olduran sosyal aktörler, olgular, olaylar ve süreçlerin ne tür göstergelerle tanımlandığı, söylemlerde ne tür argümanların kullanıldığı

ve söylem kapsamında adlandırma, ima ve atıfların hangi perspektiflere dayandırılarak kurgulandığı gibi parametrelerle doğrulanmıştır. Tematik düzlemde haberlerin içerik yoğunluğu, Fransız basınında Ermeni sorunu odaklı söylemlerin bilişsel (kognitif) bağlamının; tarihsel, politik ve insan hakları olmak üzere üç temel ekseninde inşa edildiğini göstermektedir. Bu üçlü sarmalda sorunun tarihsel ekseninin ulusal bir otonomiye sahip “hatırlatma yasaları” ile medyaya taşınması da aslında politik eksenin bir uzantısıdır. Çünkü Fransız düşünce sistematigi içinde insan haklarının evrenselliği algısı üzerine inşa edilen hatırlatma yasaları söylemi, ideolojik bir tutumun göstergesidir. Kültür, sanat, moda, uygarlık vb. alanlarda kendi düşünce sistematigini bir erk gibi gören egemen şövenist bilinç, kendi normlarına aykırı olan tüm karşıt söylemleri yok saymakta ve “uygar olan/uygar olmayan” karşıtlığında Türk kimliğini ötekileştirmektedir. Haber başlıklarında kullanılan söylem biçimi: emir, öneri, yargı kipi içeren dilsel özellikleriyle sözünü ettiğimiz bu ötekileştirmenin referans şablonlarıdır. Dolayısıyla Fransız basınında Türkiye karşıtı söylemin üretilişinde Ermeni sorunu sadece bir araçtır. Amaç, Ermeni tezinin mutlak doğruluğunu vurgulamak değil, egemen Fransız siyasasını dikte ettirmek gibi görünmektedir. Tarihsel perspektifi içerisinde tez-anti tez karşıtlığında akademisyenler ve tarihçilerce ilgili platformlarda ele alınması gereken bir konunun Fransız basınında bu denli yoğun yer alması ve Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısının hukuki dayanağı ifade özgürlüğü bağlamında bazı nesnel tarihçiler tarafından da eleştirilmektedir.

Gerek haber başlıkları, gerek spotlar ve gerekse içerik olarak konunun Fransız basında nesnellikten uzak, tarafı ve bir yaklaşımla söylemlenen Ermeni sorunu, sorunun kendisi olarak sunulmaktan çıkmış, insan hakları ve demokrasi savunucusu Fransa'nın ifade özgürlüğüne bir darbesi olarak dil dışı bir göstergeye dönüşmüştür. Çünkü soykırımın inkârını yasaklamak, sözün söz üretmesini, düşüncenin sözceye dönüşmesini yasaklayan bir düşünce sistematigidir. Basının kendi özgürlüğünü de engelleyen tasarısı bu bağlamda ele almaması ve görüşlerini yansıtmaması dikkat çekicidir. İnkara yönelik yasalastırma ileride başka konularla ilgili inkarların da cezalandırılmasına açık kapı bırakacaktır. Dolayısıyla bu basının özgür haber oluşturma hakkını elinden alacağı gibi halkın doğru, nesnel haber alma hakkını da engelleyecektir. Medya, ifade özgürlüğüne yönelik konularda ulusal ve yerel politik eksenin dışına çıkıp, daha evrensel bir bakış açısı benimsemelidir. Çünkü insan haklarının evrensel savunusu ancak böyle gerçekleştirilebilir.

Öte yandan “Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı” ile ilgili haberlerin bağlamsal yapıları yerel ve küresel tutarlılık düzeyinde tümüyle konjonktürel olup,

özellikle iç politikada başkanlık seçimleri öncesinde Ermeni cemaatinin oylarına yönelik propagandist bir tutumu ortaya koymaktadır. Fransız basınında Ermeni soykırımına yönelik argümanlara dayalı geliştirilen Türkiye karşıtı söylemin bir diğer yanı da sorunun Ermeni-Türkiye sorunu olmaktan çıkıp, Türkiye Fransa sorunu haline dönüşmüş olmasıdır. Haber başlıklarının dikey okumasında dahi kolayca görülen bu algısal durum, yine başta belirttiğimiz gibi ideolojik bir erkin politik arenada söyleme dönüşmesidir.

KAYNAKÇA

- AKINER, N. (2013). Siyasal İktidarın Medya Yoluyla Yeniden Üretimi: Ak Parti 4. Olağan Büyük Kongresi Örneği. 1. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 269-283.
- BEKİROĞLU, O. (2011). Kültürlerarası İletişim Bağlamında Türk Basınında Etnik Kimliklerin Sunumu: Ermenilere İlişkin Haberlerin Nicel ve Nitel Analizleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 15.
- CARVALHO, A. (2008) Media(ted) Discourse and Society, *Journalism Studies*, 9: 2, 161-177
- CHOMSKY N., E. S. Herman (1985). *Manufacturing Consent, The Political Economy of the Mass Media*, Pantheon Books, New York, 12.
- FOWLER, R. (1991). *Language in the News: Discourse and Ideology*, Routledge, London, 4.
- İNAL, A. (1996). *Haberi Okumak*, Timuçin Yayınları, İstanbul, 99.
- KEPPLİNGER, H. M. (2003). Etki Kavramının Sınırları. *Medya Etki Araştırmaları*, Çebi, S. Murat (Der.), Alternatif yayınları, Ankara, 9-10.
- LASSWELL, H. (1971). The Structure and Function of Communication in Society, *Processes and Effects of Mass Communication*, (2nd edit.) eds, S. Roberts, İllinoi, University of illinois Pres, 117.
- MORA, N. (2007, 30 Ocak). *Haber Söylem Çözümlemesinde Van Dijk Yöntemi*. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article>.
- PHİLO, G. (2007) 'Can Discourse Analysis Successfully Explain The Content of Media and Journalistic Practice?', *Journalism Studies*, 8: 2, 175-196.
- UMUNÇ, C. (2013). 1915 Ermeni Olaylarına Yönelik "Soykırım" Algısı Yaratmada Kullanılan Görsel Materyallerin Eleştirel Söylem Analizi. 1. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 307.
- VAN DİJK, T. (1988). *News as Discourse*, Lawrence Earlbaum Associates Publication, New Jersey, 26-27.
- VAN DİJK, T. (1991). *Racism and Press*. Routledge, London and New York, 115.

- VAN DÍJK, T. (2002). Discourse and Racism (Edt. D. Goldberg & J. Solomos). *The Blackwell Companion to Racial and Ethnic Studies*, Oxford: Blackwell, 145-159.
- VAN DÍJK, T. (2002). *Critical Discourse Analysis*. Routledge.112
- VAN DÍJK, T. (2003). *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din ve İdeoloji*, (haz: B. Çoban, Z. Özarslan),(çev. B. Çoban, Z. Özarslan, N. Ateş), 60.
- VAN DÍJK, T. (2007). Medya İçerikleri, Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi, *Medya Metinlerini Çözümlemek*, Ümit Atabek (çev.), Gülseren Şendur Atabek ve Ümit Atabek (der.), Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 4,170.
- WODAK, R. and Meyer, M. (2002). *Methods of Critical(Discourse Analysis)*. London: Sage, pp. 95-120.

